

31 i 2

l. XIX.

ZORA

**GLASILO KATOLIŠKO-NARODNEGA
DIJAŠTVA**

LETNIK XIX.

ZVEZEK 1.

1912

LJUBLJANA

1913

ZORA izhaja vsak mesec dvaj-
selega z Leposlovno prilogo
ter stane celoletno 5 kron, za
dijake 3 krone

Tisk Katoliške tiskarne

Vsebina:

	Stran
Kulturna Matica — „Katoliško Akademično Starešinstvo“. (Jos. Puntar)	1
Pravništvo v naši struji. (J. Mohorič)	11
Visokošolski vestnik	13
Srednješolski vestnik	18
Socialni vestnik	23
Kultura in verstvo	24
Listnica uredništva	24

Leposlovna priloga.

Domotožje. (Narte Velikonja)	25
Trubadurska. (A. B.)	25
Spomin. (Narte Velikonja)	26
Motiv. (Narte Velikonja)	26
Tebi. (Narte Velikonja)	27
Spomin. (Josip Lovrenčič)	27
Utrip blaznih hipov. (Narte Velikonja)	28
Jesen. (Josip Lovrenčič)	28
Domovina. (Alojzij Remec)	29
Tujina. (Stanko Majcen)	30
Spomin. (Alojzij Remec)	30
Apoteoza. (Stanko Majcen)	31
V jutru. (Savin Rusmir)	31
Sklep v težki uri. (P. A.)	31
Sam si. (Alojzij Remec)	32
Jesenski sonet. (Alojzij Remec)	32

Književnost in umetnost. (Na ovitku.)

Slov. dijaška zveza, Ljubljana, Ljudski dom I. — Slov. katol. akadem. društvo »Danica«, Dunaj, VIII., Schönborggasse 9, Parterre, 4. — Slov. katol. akadem. društvo »Zarja«, Gradec, Prokopigasse 12./II. — »Dan«, Praga, II., Voršilská ul. 1. — S. Liga K. A., Dunaj, VIII., Schönborggasse 9, Parterre.

**Uredništvo „Zore“: cand. iur. Stanko Majcen,
Wien VII., Burggasse 51, Stiege 9, Tür 135.**

Naročnina naj se blagovoli pošiljati s čeki poštne hran. ali po nakaznici **upravitelstvu »Zore«, Ljubljana, pisarna Katoliške tiskarne.**

Izdajatelj in odgovorni urednik: Ludovik Tomažič.

V založništvu **Otto Janke, Berlin**, je izšla Arturja Achleitnerja povest iz sp.-štajerskega pohorskega pogorja: **Der Waldkönig**. Snov je vzeta iz zgodovine pohorskih kmetov, pisatelj se je zvesto držal analog in kronik, ki jih je našel v župniščih pohorskih in obpohorskih far ter na podstrežjih starih slovenskih hiš. Janez Kozjak, »pohorski kralj«, veruje staro vero, da se kmet ne sme dotekniti gozda, dokler niso debla do dobra zrela za sekiro. Nauke gozdarskih veščakov, da treba gozd čistiti in redčiti, čim se razraščajo drevesa, odbije s starovernim nasmehom na ustih in poglavitno nalogo svojega življenja vidi v tem, da vzgoji sina-edinca v brezprimernem spoštovanju do gozda in v tisti gozdno-gospodarski veri glede seče, ki se je drži sam. Pa v tistem času napade iglavce lubadar in mrčes se razplodi po pohorskem pogorju z miselno hitrico. Kozjakovi sosedje sekajo sproti, kar je navrtano, in sežigajo bolni les na velikanskih gromadah. A »pohorskemu kralju« ni mogoče dopovedati bistvo lubadarjevega početja, pomilovalno se smeje kmetom, ki žro svoj lastni les. Njegovi gozdovi stoje visoki in gosti, kakor so stali pred sto leti, in skorja dreves ne izda hrošča, ki gloje pod njo. Sin-edinec še o pravem času izpregleda in na svojo pest, brez očetove vednosti zaseka prvo deblo. Janez Kozjak umre v trdni veri, da je on zmagal in da nad »pohorskim kraljem« ni instance. To je gola fabula, a delo, kakršno leži pred nami, korenini tako trdno v slovenskih tleh, živi tako pristno slovensko življenje, da se čudimo Nemcu, ki se je mogel tako gladko asimilirati slovenskim razmeram. Kdor je povest prečital — vsaj jaz sem imel ta občutek in splošna nemška sodba je bila taka — da je Achleitner šibek literat, da pa je snov, ki jo je obdelal, izredno krepka in da je ljudstvo, ki mu je iztrgal ta kos življenja, velezanimivo in pestro ljudstvo. Vsaj jaz sem imel občutek, da je v pričajoči knjigi materija nesla oblikovalca preko najopasnejših čeri in da mu je ona sama dala tehniko na roko, ki je sicer ne bi bil zadel. Vsaj jaz sem imel občutek — ne vem, ali vsled tega, ker sem čul naše življenje zveneti skozi tuj jezik, ali zato, ker mi je kraj dogodka do pičice znan — vsaj jaz sem imel občutek, da spi v nas toliko oblikovite snovi, toliko življenja, da bi ga ne zmogli slovenski umetniki, če bi jih bilo trikrat toliko, kot jih je. In pri nas se toži, da nimamo domačih povesti, da ljudstvo gine ob tujeslovenski in inozemski literaturi. Fantje, Bartsch ni bil prvi in Achleitner ne zadnji, ki nam je z neveščo roko odkril bogastvo slovenske zemlje. Prišla jih še bo nedogledna vrsta in vsak bo imel uspeh in vsak bo imel srečo. Brantiti jim ne moremo, saj zemlja je božja in vsakega izmed nas in lepota se ne skriva pred nikomer. A to se mi zdi vredno povedati na tem mestu, da nismo popolnoma varni pred tistim, ki bo prišel in očital, da je slovenska zemlja zadihala prej iz nemške knjige kot iz slovenske.

St. M.

Anton Aškerc je umrl. Njegova velika štirivoglata glava se ne ziblje več med kostanji Lattermanovega drevoreda, več ne streže natakarica v tivolski restavraciji zamišljenemu gostu tam za zadnjo mizo v levem kotu. Nisem ga poznal osebno, a njegove knjige sem čital z zanimanjem od prve do slednje. Mikalo me je, da vidim, kako

se bo razvil duh, ki se je tako sigurno in zavestno napolnil v deželo slovenske epike, ki pa je potem kakor na ukaz srca ali na voljo oblasti, ki je čula nad njim, krenil na pot najostudnejšega kulturnega boja, boja proti cerkvi in veri. Oko je videlo, uho je slišalo, srce je občutilo tragedijo moža, ki si je bil svoje nesreče kriv sam. Tragična krivda je bila v njem, in ne v njegovih nasprotnikih (sc. čestilcih). Mislim, da se ne motim, če trdim, da Aškerc ni bil baš srečen človek. Izvolil si je stan, ki tudi večjemu duhu kot je bil Aškerčev zamore biti vir največje sreče, pa tudi vir najhujšega gorja. In Aškerca je odpad od stanu grizel do smrti. Spričo takega pojava ga je javnost cenila zelo različno. Tisti, ki so ploskali svobodomislecu, niso umeli pesnika, tiste, ki bi bili umeli in spoštovali pesnika, je zastrašil svobodomislec. Značilno za naše estetske može je le to, da je izmed kritikov tisti, ki nam je doslej kongenialno interpretiral naše najbolj komplicirane ljudi kakor Prešerna, Murna in Zupančiča, da je imel tisti o njem najlepše mnenje. Zakaj dvomilo se je celo, da je Aškerc pesnik. Meni potrjuje njegovo pesništvo dogodba, ki jo je omenil o priliki njegove smrti eden naših političnih dnevnikov pod črto. Ko je Aškerc v Carigradu Pavliho učil panteizma, ko je na Ruskem molil morje in slovansko bratstvo, ko je v Pragi predsedoval svobodomislennemu shodu in ko je v Ljubljani metal v javnost knjigo za knjigo, bakljo za bakljo proti cerkvi in državi, je ob koncu svojih dni priznal gospe J.: »Gospa, dolgočasno je na svetu...«

St. M.

V teh dneh se nam je odkrila muhoborska modrost v tako sveži besedi, v tako šegavi obliki, da smo zanjo Fr. Milčinskemu resnično hvaležni. To je prijetno branje. Kakor v Cankarju čutiš, da si prizadet, a Milčinski ne misli hudo. On se zabava, ko odkriva človeške slabosti — pa bi se ti kislo držal zraven? Lindina, na kateri se vrši njegova sinteza slovenskega malomeščanstva, res ni visoka. Včasih se celo zazdi, da taka deželna vinska klet, kakršna je narisana na straneh 177—195, res spada pod cesto. A pomisleki se razprše in ko si prišel do zadnje strani in prelistaš celo knjigo še enkrat, da bi še enkrat začel pri muhoborelih, te sreča spoznanje, da je Milčinski humorist in da mu gre kot takemu častno mesto na našem Parnasu. V času, ko je Cankar zanaliziral naše življenje do atomov in smo že vsi trudni tega procesa, je Milčinski vesel predhodnik dobe, v kateri bo zavel gorak, svet zatrjujoč veter in bomo mi, pozdravljeni po njegovi in Cankarjevi satiri, grelji svoja trupla na solncu:

O, solnce je! Je, ker ga slutimo,
ker ga v globini duše čutimo.

St. M.

Jos. Puntar:

Kulturna Matica — „Katoliško Akademično Starešinstvo“.

»V imeniku ustanovnih (čl.) 28, rednih 137, podpornih 178. Dejansko plačujočih: rednih še malokdo plača (Kosovo knjigo vračajo), letos plačalo le 35; za podporne se več ne loči, odkar je zvišana »Času« naročnina, ker je bila podpornina z naročnino 6 K, sedaj je pa naročnina sama 7 K.

Družba kot družba sploh komaj še eksistira; kvečjemu plačujejo naročnino za »Čas«, a še te ne vsi, lajikov peščica. Es ist etwas faul im Staate Dänemark.«

Mislím, da mi dotični gospod, ki mi je nedavno v zasebnem pismu tako označil trenutno stanje »Leonove družbe«, nikakor ne bo zameril, če sem njegove besede doslovno postavil na čelo svojega članka. Kratko, lapidarno stoji zapisana obtožnica — katoliške inteligence: »Es ist etwas faul...«!

Je upravičena ta obsodba? Naj premisli vsak sam zase in sklène svoj račun tako, da se bo čez leto in dan glasila sodba vse drugače. Toliko energije menda še preostaja svetni in duhovski naši inteligenci, da smemo z vso trdnostjo računati s temeljito izpremembo na korist previsoke stvari, ki jo zasleduje najodličnejša (vsaj po programu) naša organizacija. Ali ne? Prežalostno bi bilo, če bi danes odpovedala tista »avantgarda«, ki naj bi vodila ves kulturni razvoj slovenskega ljudstva! Prežalostno tembolj v trenutku, ko ne more trditi, da bi se ne množil naraščaj mlajših moči; in v času, ko se nasprotna inteligenca z vso resnostjo trudi, kako bi združila vse svoje pozitivne sile v močno inteligentno vrsto ter potom svojih znanstvenih organizacij dobila popoln vpliv na znanstvenem in splošnokulturnem polju, posebno pa na širši krog celega slovenskega razumništva. V trenutku, ko deluje »Svobodna Misel«

in »Napredna Misel« na eni strani, na drugi glasilo narodno-radikalnih starejšin — »Veda« ter na skrajnem levem krilu »Naši Zapiski«; ko so pred kratkim nasprotniki zasnovali »Socialno Matico«; ko je končno »Slovenska Matica« večinoma v nasprotnih rokah: v tem trenutku je gibanje naših inteligentnih vrst vsekakor tako, kakor ga označuje zadnji nemški stavek v navedenem pismu.

Pri tolikem številu mladih moči, došlih iz naših akademičnih vrst tekom zadnjih deset let, bi pač smeli pričakovati vsaj nekaj več zanimanja za resno stremljenje — »Leonove družbe«! Vem in poznam še dokaj vse ugovore, ki naj bi nekoliko, če ne docela pojasnili in opravičili — naš umski deficit, ki ga spričuje stanje »Leonove družbe« in njenega glasila — »Časa«. Toda tudi to vem, da je še dokaj neporabljenih sil, ki bi lahko poživile družbino delo in »Časovo« vsebino.

Kaj je vzrok — neplodnosti? V čem tiče zadržki? Kje so klice — tega pojava? Preobilo sej in podrobnega, nevidnega dela? Javne naše razmere, zlasti one — v »središču« Slovenije? Morda je družba, ki jo tvori naša katoliška inteligenca, sama zanič? Poedinci bi torej bili...? Ali pa pomanjkanje tega, kar je uspešnemu delu predpogoj, — organizacije? Družabne še posebej? Morda to, morda ono, to pa je gotovo, da je v ljubljanskem ozračju vse polno glivic, ki uničujejo energijo poedinca in celote! Je nekaj resnice na tem, ker tako sodijo trezni možje, ki hočejo daleč naprej, a jih duši ljubljanska tradicionalna — megla! Brijarej ta, ljubljansko duševno močvirje... Ko prideš vanj, se šele zaveš, da te nekaj ovira in mori, a ne veš tako brž, kaj bi bilo. Vprašaš tega, vprašaš onega: isti občutek, razni odgovori. Splošno pa prepričanje, da Ljubljana ubija energijo tudi tistim, ki niso slabiči.

Ko sem govoril z odličnim članom »Leonove družbe« o požitvi njeni, se je nasmehnil skušeni mož mojemu idealizmu, češ: »Ne vem, kaj je, kar ubija naše tudi najmlajše moči, ki so spočetka več obetale. N. pr. dr. X. in Y. Danes je utihnil in ne vem, kaj je ž njim.«

Ljubljana je naš kulturni problem! To stoji. Dokler ga ne rešimo, ostane razpoloženje za stagnacijo na celi črti, to tem bolj, čim se izčrpajo stare delavne moči. Ali menite, da se dá ta kulturni problem rešiti samo z volilnim listkom v roki? S kopicco agitatorjev in s pritiskom časopisja? Mislím, da o tem nihče ne sanja in žalostno bi bilo, če bi kdo to mislil! Vse politično delo in ves vpliv časopisja ostane brezuspešen, dokler se ne ustvari močna falanga

tiste inteligence, ki hoče zdravih, kulturnega središča vrednih razmer, dokler temeljito ne preustrojimo mišljenja, čuvstvovanja — meščanstva. Kako?

Vztrajno in solidno delo na vseh poljih prinese zaželeni sad. Je pa možno to brez tesnejše združitve, brez ožjega stika med inteligenco in meščanskimi krogi? Je sploh možno zlasti tedaj, če inteligenca sama ne tvori živega organizma, nego le — vsoto razpršenih, deljenih, skritih in često neznanih sumandov?

Zakaj ti stavki, ki z »Leonovo družbo« nimajo zveze? Ako ne doslej, pa poslej! Treba ji dati deloma širše polje in širše stališče glede članstva, deloma izločiti nekaj, kar ji ne hasne in jo samo ovira, sicer pa ji je treba ohraniti glavni doseđanji smoter.

»Leonova družba« postani — slovenska »Kulturna Matica«! Kar je namén »Slovenske Matice«, »Socialne Matice« itd., vse to imej poslej »Kulturna Matica« v svojem programu. Znanstvo, strogo in poljudno, bodi njena skrb. Znanstveno in poljudno znanstveno bodi njeno glasilo. Vsa vprašanja kulturnega značaja (kaj je »kultura« v ožjem in širšem pomenu? Sem za oba!) obravnavaj in česar ne zmore revija, izpopolni brošura! Še več — publikacija večjega obsega (to ima »Leonova družba« že zdaj v svojih pravilih: § 2., c) pričaj o temeljiti »strokovni« naobrazbi članov in prijateljev izven kroga »Matice« (tudi možni slučaji!). Toda vedno tudi s pravega slovenskega, jugoslovanskega, slovanskega in krščanskega stališča. Širok pogled, globoko umevanje, temeljito znanje, praktično udeještvovanje — programa.

Ne samo strogo in poljudno znanstvo, tiskano in govoreno, nego tudi prijateljski razgovor v prosti obliki o resnih problemih, porajajočih se v večjih ali manjših presledkih. Gojiti bi bilo treba v ta namen tedenske prijateljske sestanke, kjer bi se sprožila marsikatera dobra misel za temeljitejšo diskusijo, daljši spis, razpravo, znanstveno ali pa poljudno predavanje. Kdor bi radi stanovskih poslov ali drugih opravil ne mogel aktivno sodelovati, bi pri prijateljskem sestanku dal potrební sunek za delo v gotovi smeri, ki bi ga prevzel ta ali oni za to sposobni član. Ali je treba za pametno misel nujno doktorski patent? Hvala Bogu, da ne! Zato imej dostop v doktorsko družbo vsak resnično inteligenten, razborit somišljenik vsaj kot dobrodošel gost, ker članstvo bodi redno omejeno do gotove višine formalne naobrazbe, dasi ne izključno — doktorske.

»Kulturna Matica« bodi zbirališče in središče vsega takozvanega katoliškega razumništva, ki se zaveda, kako velike važnosti je solidno znanstveno in vse kulturno delo v prid verske in narodne renesanse med slovenskim ljudstvom. Kdor more vsaj približno umevati pomen znanstvenega in vsega kulturnega dela za celoto, ta je zrel za člana — te kulturne organizacije.

S tem bi imeli mejo »na spodaj«, a na zgoraj vse, kar nosi formalno upravičenost do vstopa. V »K. M.« bi lahko vstopil vsak resen naobraženec, ki priznava ali vsaj simpatizira z njenim kulturnim delom in programom. Dobrodošel vsak, ki je dobre volje, dasi zapleten v pomisleke. Odločno pa ni za našo institucijo, ki računa na — materialni dobiček katerekoli vrste in višine. Koristnežev ne rabi nobena naša organizacija, pač pa — kulturnih delavcev. Vsak tak pa je in mora nujno biti pripravljen bolj na žrtve ko na dobiček! Vsako kulturno delo sloni vendar na — materialni in idealni žrtvi, a tudi na moralni trdnosti kulturnega delavca. Zato: dobrodošel vsakdo, ki je dobre volje za žrtve in dovolj moralno trden!

To pa je gotovo, da je moralna dolžnost vsakega akademično naobraženega somišljenika, naj si je ali ni starejšina tega ali onega kat. akad. društva, da je član take kulturne organizacije, a ne za število, nego najprej za sodelovanje v katerikoli obliki in smeri! Število **agilnih** moči daje silo in vpliv organizaciji, vsi samo »capite censi« so suhe veje.

V »K. M.« vstôpi vsaka agilna moč, starejša in mlajša, da lahko seštejemo prave — suhe veje!

Kdor hoče med število sterilnežev in kvarožugonov, naj ne hodi med člane preustrojene Leonove družbe!

Eno je nujno potrebno: vsak starejšina naših akademičnih društev bi moral vstopiti v preosnovano Leonovo družbo, in sicer takoj po dobljenem absolutoriju. To bi morala biti častna dolžnost poedincev samih, a tudi poedinih akademičnih društev. Da, akademična društva bi morala biti v gotovem pomenu le predstopinja, priprava za delo v preosnovani »Leonovi družbi«. Vsak posameznik bi moral biti natančno poučen o ustroju, namenu in pomenu naše »Kulturne Matice«. Po delu v njej bi še le smeli ločiti delavne in nedelavne starejšine, somišljenike, sotrudnike itd.

Nekaj o notranji organizaciji »K. M.« Nujno bi se morali oživetiti n a j r a z l i č n e j š i o d s e k i ¹ (cfr. § 8 «L. D.«!). Princip deljenega in sistematičnega dela je podlaga uspehov. Strokovni študij bi moral dobiti v njih svojo zaslonbo, ker bi skušali zbirati potrebno staroslovstveno literaturo. Poedinec ne zmore vsega, odsek lahko več dobi s skupnimi stroški. Posebno pa bi morali odsekovi člani skrbeti za poročila o napredku lastne stroke v splošnem in za posebne discipline, poedina vprašanja. Ta poročila bi morala biti posebno dobrodošla snov za društveno glasilo »Čas« in za časopisje. Zato bi moral vsak poedinec pazno slediti pojavom svoje stroke, tako da bi bil vestno orientiran o najnovejši strokovni literaturi.

Skrbeti bi morali, da se zasnuje v Ljubljani »Zveza ljubljanskih knjižnic«, posebno onih, ki služijo študiju. Sestaviti bi bilo treba prepotraben ročni zapisnik knjig, ki jih imajo poedine knjižnice. Potrebna bi bila »Čitalnica«, kjer bi bile revije, in knjižnica »Kulturne Matice«. Tu bi bilo poskrbljeno, da bi jih lahko več hkratu študiralo. V bližini naj bi bila »Družabna soba« za vse, ki bi hoteli v razgovoru ali kako drugače razvedrila. Tu bi našli v središče prihajajoči člani in vsi, ki bi se zanimali za delo »Kulturne Matice«, gotovo svojo družbo, da ne bi bilo treba iskati po mestu poedinih »omizij«, kar je danes žal treba, če hočeš dobiti — znance in se ž njimi porazgovoriti o kulturnem delu in stanju lastnega naroda. Tu bi se vršile prilične disputacije itd. — V »sobi za odseke« bi imel vsak odsek svoj prostorček s svojo primerno tehnično uredbo.

Prvi predpogoj, da ta ali ona organizacija uspeva in kaže uspehe, je nedvomno dobro vodstvo, posebno pa morajo biti tri osebe popolnoma na svojem mestu: predsednik, tajnik in blagajnik. To so glavni stebri odborovi in hkratu tudi društveni. Pri organizaciji, kakor naj bi bila preosnovana »Leonova družba« («Kulturna Matica»), bi še prav posebno rabili okretno, podjetno moč, ki bi se z vso dušo zavzela za procvit društva samega in resnične uspehe na zunaj. Imeti bi moral predsednik sam po svojih osebnih kvalitetah (znanstvenih, socialnih, občevalnih itd.) prepotraben ugled in vpliv. Že oseba mora garantirati, da bo stvar uspevala pod njegovim vodstvom — vsestransko. Predsednik sam je često najboljši — agitator, ne da bi z vsiljivostjo naganjal.

¹ N. pr. Apologetični, juridični, medicinski, filološki, pedagoški, socialno-politični, narodno-gospodarski, za literarno in umetnostno kritiko itd. Za odsek je dovolj 5 članov, če so le — delavni! Glavni pa mora biti »Ocenjevalni odsek«, ki bi ocenjeval, priporočal in odklanjal poslane večje razprave.

Vsa čast dosedanjemu vodstvu, a — na agitacijo od osebe do osebe je pozabilo. Umevno, ker ji je manjkal prepotrebni stik na eno in drugo stran. Premalo ognja je bilo, zato je nekaj vzroka, da družba ni uspevala, tudi na tej strani. Seveda, saj je bilo težko izbirati in pa — izvolitev za tri leta (§ 11) ni umestna danes, bo še manj poslej! Sprememba je in bo še bolj potrebna, ko se preosnuje in bo večja izbira, kakor je možna — danes.¹

Splošno veljaj načelo: le kdor ima potrebne vodstvene, zlasti iniciativne lastnosti, pridi na najvažnejša mesta. Najboljši učenjak — odpove, ko je treba sredi med ljudi. Predsednik, tajnik in blagajnik pa so funkcionarji, ki morajo biti v najožjem stiku s člani in prijatelji društva. Pota so različna, uradna, napol uradna in neoficielna, a vsa vodijo do istega cilja: prospeh društva in društvenih smotrov.

Druga važna stvar je — agitacija in reklama! Je sicer že delo samo najboljša agitačna moč, reklama; toda danes treba ljudi vabiti in jih iskati, če sami nočejo blizo. Tako je v času stanovskih in izvenstanovskih obveznosti ter splošne tendence po — osamljenju. Vsa društvena uredba mora biti taka, da zbira in druži sredobežneže. Najboljše sredstvo pa se mi zde že omenjeni neprisiljeni, vsestransko nevezani prijateljski sestanki v svrhu diskusije o trenutno perečih vprašanjih splošno kulturnega pomena. Za agitacijo in kar je ž njo v zvezi, bi moral skrbeti poseben — organizacijski odsek. Ali bi ne bili umestni tuintam družabni večeri z res odbranim programom, primernim — katoliškemu naobrazženstvu? Tu naj bi bilo združeno utile in dulce v taki meri, da bi vsakdo šel domov s poživljeno energijo. Tem potom bi popularizirali stremljenje — Kulturne Matice med meščanskimi krogi, pa tudi vsemi onimi delavskimi, ki hrepene po boljši in odbranejši dušni hrani. »Kulturna Matica« bi ne smela nikogar izločevati od svojih prireditvev, k njim bi moral imeti vsak dostop, tudi preprosti delavec ali delavka. Domačnost, združena s pravo fineso v občevarju, ki zna po čutu varovati gotovo daljo v osebem občevarju, naj bi vladala pri vseh prireditvah »Kulturne Matice«.

Umevanje resnega in solidnega znanstvenega dela bi se uprav z družabnimi večeri razširilo, pri predavanjih in potom brošur pa poglobilo.

¹ V § 8. bo treba dodati stavku: »Predsednik, podpredsednik, tajnik in blagajnik morajo stanovati v Ljubljani ali bližnji njeni okolici.«

Za vsako podjetje pa je v precejšnji meri *nervus vitae* — denar. »Finančni odsek« z blagajnikom društvenim na čelu bi skrbel za potrebne dohodke, urejeval izdatke. Dveh virov se treba spomniti. Prvič — deželne, drugič državne podpore. Tu bi morala naša delegacija vsaj nekaj doseči pri vsakoletnem proračunu. Saj v deželnem zboru menda ne bi mogel nihče pobijati dotične postavke z ozirom na prav določen namen predlagane podpore, ki naj bi se porabila izključno za znanstvene namene »Kulturne Matice«: n. pr. za vsakoletni »Kulturni Zbornik« v katerem bi bile objavljene večje razprave in manjše pregledne zanimivosti iz kulturnega gibanja slovenskega ljudstva.¹

Prežalostno bi bilo, ko bi naša delegacija ne hotela ali ne mogla prispevati za višje kulturno stremljenje »Kulturne Matice« niti male drobtinice od obresti — vseučiliščenega fonda!

Saj bi obresti bile indirektno posvečene pravemu svojemu namenu! Pravzaprav je dolžnost deželne uprave, da vsaj nekoliko odškoduje znanstveno stremljenje — slovenske inteligence, najsi tudi **ni** upanja, da dobimo svoje vseučilišče. Bridka je misel, da ne dobimo svojega znanstvenega središča, a nekaj treba storiti, da se veselje do znanstvenega dela v lastnem jeziku med slovensko inteligenco vsaj ohrani, ako ne že pomnoži. Narod, ki se a priori odpove najvišjemu umskemu delu, ostane za vedno v duševnem jerobstvu, zavisen za večno od tuje kulture. Kdor pa hoče lastno narodno kulturo, mora nujno tudi hoteti vse to, kar jo ustvarja in pospešuje.

Kdor je proti znanstvu v domačem jeziku, je proti samobitni narodni kulturi, je za vedno odvisnost od tuje kulture. More li biti delegacija S. L. S. in V. L. S.? O pomenu znanstva in o nazorih o njem smo si menda po replikah v zadnjem času vsaj približno na čistem.² Zato upam, da se zahtev »Kulturne Matice« ne bo po mačehovsko odpravilo. Saj stojimo vendar na osnovni tezi, da je treba vedno in povsod proglašati in učiti nadvrednost duševnega

¹ Razprave bi bile neomejene glede tvarine, obsegale pa normalno tri, izredno pet pol in sicer po redu disciplin vseučiliških fakultet, oddelkov tehnik, trgovskih akademij, poljedelskih visokih šol, eventuelno tudi živnozdravniške visoke šole.

² Prof. E. Jarca govor ob priliki slavnostnega zborovanja »Zarje« na let. poč. sest. kat. nar. dijaštva je bil po svojih mislih in tendenci proti mojemu članku v zadnji številki »Zore« preteklega letnika. Ostanem še vedno z obilico drugih pri zapisanem! Sicer pa pokaže bodočnost desetih let, kdo je prav sodil. Boj se odloči v vrstah kulturnih delavcev, ne izrecnih politikov!

sveta nad materijelnim, torej tudi učiti, da je duševna kultura nad materijelno, to je, vsa materijelna kultura bodi le sredstvo za dosego prave kulture, ki jo izpričuje razvita znanost, plodovita umetnost, visoka moralnost.

Znanost, umetnost, moralnost: v tem tiči bistveni program »Kulturne Matice«.

Zakaj tudi u m e t n o s t, ko o tem doslej »Leonova družba« v svojih pravilih ne ve nič? Morda pa se da interpretirati »znanost« tudi tako: umenost = znanost? Ne vem: a so, ki tako mislijo. Sicer pa je treba to polje danes že motriti, ko imamo — gledališča vsepovsod.

Z umetnostjo pa je v najtesnejši zvezi, oziroma del tega pojma je literarna umetnost. Ker do danes nimamo svoje organizacije, ki bi se brigala za razvoj leposlovja v vsebinski in formalni smeri, bi sledilo, da se naj kmalu osnuje ali v »Kulturni Matici« kot samostojen poseben odsek z največjo avtonomijo, ali pa ustanovi popolnoma samostojna organizacija pisateljev, literarnih kritikov in prijateljev leposlovja. Nekaj je boljše, ko nič v časih, ko zmanjkuje po izobraževalnih društvih primernega tečnega berila! »Dom in Svet« tudi rabi — koncentracije dobrih pisateljskih moči in — nadopolnega naraščaja. Od te strani bi morala priti inicijativa, a je prišla iz dijaštva na letošnjem sestanku v Ljubljani! Treba samo primerne osebe, ki organizira vse, ki hočejo dvigniti našo leposlovno literaturo.

Za svojo osebo sem, da bi literarna organizacija šla paralelno z znanstveno in če le možno v okvirju »Kulturne Matice«. Sicer — ljubo drugim! Samo naprej. — Eno treba pa vedno pomniti: ne preveč cepiti moči in financ!

Preidem k drugi točki, obsegajoči vprašanje, kaj naj se izloči iz dosedanjih pravil »Leonove družbe«.

Pri sedanjih razmerah je vse, kar je zaseženega v § 9. družbenih pravil, pasivnega, če ne negativnega značaja. Marsikaj se tu lepo bere, a udejestvuje se ne! Zato je ta organizem v celotnem organizmu mrtvo dete, ki je v celoti organizma samo za napoto. Kdor pozna mizerijo te institucije v zadnjih časih, mi bo rad pritrnil. In vendar je namen lep in plemenit, a današnjim potrebam ne odgovarja že davno ne.

Tu določila tega paragrafa, da bo vsakomur olajšana lastna sodba.

Glasi se:

»Slovenskim visokošolcem na Dunaju in v Gradcu naj osnuje ravnateljstvo: starešinstvo slovenskih rodoljubov, čegar član more biti vsak član »Leonove družbe«.

Starešinstvu je namen skrbeti za gmotno podporo in znanstveno izobraževanje ter za krščansko življenje slovenskih visokošolcev.

Število članov ni omejeno.

Člane starešinstva (starešine)¹ izvoli občni zbor. Starešine pa si volijo svoj odbor, obstoječ iz načelnika, tajnika, blagajnika in še dveh odbornikov.

Starešinstvo naj vzpodbuja visokošolce, da vstopijo v Marijanske kongregacije.

Tajnik piše zapisnike in dopisuje v imenu starešinstva.

Starešinski blagajnik upravlja zalog, omenjen v § 4.² in poroča občnemu zboru. Izplačuje pa le one vsote, koje dovoli starešinski odbor.

Odbor zboruje vsak mesec.

Starešinstvo zboruje vsaj vsak tretji mesec in s to prilikoj naj se združi znanstveno predavanje.

Starešine podpirajo odbor pri delu za društvene namene.

Vsaj vsako polletje enkrat obišče naj v to od odbora določeni starešina od starešinstva podpirane visokošolce.

Dotični starešina naj zlasti skrbi za duševno in gmotno podporo bolnim visokošolcem.

Starešinstvo poroča o svojem delovanju društvenemu ravnateljstvu.«

Iz vseh stavkov seva velika skrb in ljubezen do katoliškega akademičnega naraščaja. To je tako jasno, da ni treba več besed. Najvažnejše pa se mi zdi določilo, da bi poseben starešina vsaj vsako polletje enkrat obiskal podpirance. Potreba kontrole je evidentna za tega, ki pozna mladost. Toda ne samo ta motiv, bil je večalimanj gotovo i ta soodločilen pri tem določilu, da se goji stik med starejšimi in mlajšimi.

Vprašam pa: kedaj in kolikrat je doslej bilo tisto določilo realizirano? Morda tuintam kedaj preje, zadnja leta ne!

Misel, da treba stika, najozžjega osebnega stika med starejšimi in mlajšimi, je danes še bolj pereča in postaja občutnejši minus od dne do dne. Koliko starejših pozna sedanje akademike — osebno, če sploh imenoma kaj ve o njih? In narobe? In vendar je že davna želja mlajših, da bi videli v gotovih presledkih če le

¹ Opozarjam, da se je že ob sestavljanju pravil takoj v prvem času enačilo starešinstvo = starešine. To je važno za »radikalce«, ki hočejo pravo čisto starešinsko organizacijo — brez vsakih izjem!

² Danes je ta zalog enak — velikemu dolgu, kakor se govori! Za podpisane zadolžnice pa — denar ne sledi! Krasno je plačilo — — —

možno vse svoje — starešine! Leta so marsikaj zabrisala, kar je bilo v začetku v najhujših bojih živo. Spomini bi se oživali, mlajši bi se oživali vanje, starejši osvežili od njih in ob sadu — svojih bojnih let.

Da se to in še marsikaj preuredi v prid medsebojnega spoznanja in umevanja, da se poskrbi za boljše delovanje in uspešnejše rezultate omenjenega paragrafa 9. v pravilih »Leonove družbe«, treba nujno posebne nove, popolnoma samostojne organizacije, ki je edinole — »Katol. akad. starešinstvo«.

To naj prevzame v svoja pravila, oziroma poslovnik svoje organizacije tudi vsa tista določila, ki jih imajo pravila »Leonove družbe«, ki pa se povečini niso mogla tako udejestvovati, kakor je bilo mišljeno že v početku. Potom samostojne organizacije bo to lažje, ker je dolžnost vsakega starešine že danes, da plačuje v sklad »L. star.« določen znesek mesto direktno v društveno blagajno poedinega akad. društva.

Skrb za dijaške vrste prevzemimo danes v svoje roke, ker s tem le razbremenimo »Leonovo družbo«, ko ji vzamemo veliko breme. Seveda tudi potem ne bodo pravi prijatelji odtegnili svoje podpore, a eno bo odpadlo, očitanje namreč, da je katol. akademik plačan za svoje mišljenje in delovanje. Dohod denarnih sredstev in drugih podpor se bo lažje in bolj z sistematično uredil, če bo upravljalo podporni fond — pravo »Starešinstvo«.

Prvo bo, da bo moral vsakdo, ki je prejel posojilo, plačevati nazaj v tisti sklad, iz katerega ga je dobil. Upam, da bo »Leonova družba« ta sklad z vsemi težkočami in vrlinami rada prepustila — drugi organizaciji.

Končno še nekaj, kar je v zvezi z vprašanjem novega »K. A. S.« in preosnovano »Leonovo družbo« (»Kulturno Matico«).

V »Kulturno Matico« je ali naj bi bila odprta pot vsakemu inteligentnemu somišljeniku, tudi takemu, ki je prišel v naše vrste iz nasprotnega tabora iz mnenja, da je naše kulturno delo pravosmerno in v bistvenih točkah narodnega obstoja tudi najbolj trdno, in pa z dobro voljo, posvetiti vse svoje moči — temu pravemu kulturnemu delu. Vse resnično pozitivne sile naj se dobe končno pri resnično pozitivnem kulturnem delu — na temelju krščanskega osnovnega imperativa: »Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe . . .«

Kdor je tak, ta se ne bo spodtikal nad tem, ako hočejo »radikalci« naših vrst, da bodi starešinska organizacija — starešinska organizacija brez vseh posebnih klavzul in neprijetnih izjem že v osnovnih paragrafih!

Zato: v »Kulturno Matico« vsak, v Kat. akad. starešinstvo ne vsak!

Vsak organizem, ki že pri rojstvu rabi izrednih zdravil, je — nevarno bolan in slabič za vedno!

Starešinska organizacija pa bodi skoziinskozi prava »avantgarda«. Njeni člani morajo biti na svojem mestu v vsaki drugi organizaciji, ki rabi njihove pomoči. In najzadnje mesto ne sme biti v odsekih — »Kulturne Matice« niti pri »Času« niti pri »Dom in Svetu« in najmanj pa pri kulturni centrali slovenskega ljudstva »Kršč. soc. zvezi« z orlovsko organizacijo na čelu! Čim trdnejše in sklenjenejše starešinske vrste, tem trdnejše in živahnije i druge — naše organizacije!

Kdor je v resnici preživel in prebavil življenje akad. našega društva z vsemi dobrotami in težavami v štirih in še več letih, ta ve, kaj pomeni vsestransko izšolana moč.

Dotaknil sem se tu, tega se dobro zavedam, jako občutljive strune. Naj zabrni ta in še druge. Kaj bi se bali povedati, kar mislimo? Naša misel je visoka nad tisto, ki jo zro samo s stališča — »koritarstva«. Kdor je junak, vedrih oči in čistega srca, ve, kam ga vodi pot in ni ga strah šuštenja obcestnega grmičevja!

Naj zadošča. Sklepam z željo, da naj se uresničijo dobre moje misli, slabe in neumestne pa naj izločijo *ὀρίζοντες* — kritiki.¹

J. Mohorič:

Pravništvo v naši struji.

II.

Mnoge smo se bavili z vseučiliškim vprašanjem kot člani struje, ki ima v programu tudi obljubo popularizirati vseučiliško vprašanje, skoro nič s stališča pravnikov, in vendar naj nam bo dodeljena najprej ravno pravniška fakulteta. Pravzaprav bi lahko imenovali naše vseučiliško vprašanje za enkrat vprašanje slovenske juridične fakultete.

Vseučilišče ima dve nalogi, kot vzgojevališče uradništva, inteligence in kot znanstveno središče in kulturno žarišče narodovo. Ti dve nalogi se ne krijeta nujno in znano je, da je dostikrat dober znanstvenik slab učitelj in vzgojitelj in narobe.

Med narodom smo razlagali prvo nalogo bodoče pravniške fakultete. Govorili smo mu, da bomo dobili po našem domačem

¹ Glede »Kulturne Matice« cfr. članek »Na potu do vseučilišča« v »Dom in Svetu« 1908. Pri dobri volji bi se dalo organizirati »Ljudsko vseučilišče« v Kulturni Matici!

vseučilišču domače uradništvo, ki ga bo umelo in čutilo ž njim, dočim sedaj še mnogo tujcev po srcu in jeziku sedi po kanclijah naše domovine, ker naši revni fantje dostikrat ne premorejo toliko, da bi študirali v dragi tujini. Z gospodarskega stališča smo razlagali, koliko denarja pusti naša vseučiliška mladina v tujini, ki bi lahko doma ostal, če bi imeli doma vseučilišče.

Vendar ta razlog ne drži posebno. Tuja vseučilišča nam narodno ne odtujijo inteligence, samo versko nekatere, versko bi pa narodu odtujilo mladino lahko tudi domače vseučilišče. Domači svobodomisleci so večkrat še bolj fanatični kot tuji. Ker je naša svobodomiselna javnost precej malenkostna, dostikrat celo blagodejno vpliva zamena domače žabje perspektive s ptičjo v tujini. Kar se števila naraščaja tiče, sem sicer prepričan z večino vred, da bi naš narod rabil več recimo pravniškega naraščaja, kot se ga vzgoji na tujih vseučiliščih, prepričan sem pa tudi, da se od tega prepričanja ne bo živil niti eden pravnik. Kot razmere stoje, se obeta še tem pravnikom, ki bodo z velikimi stroški doštudirali drugod, čedalje hujši boj za službe.

Res pregnanten razlog za domačo pravniško fakulteto je njena kulturna naloga. Problem malega naroda se bo rešil za Slovence na političnem in gospodarskem polju. Tu potrebujemo dalekovidnih mož, globokih idej, ki bodo stavili jasne cilje, črtali pot in vzbujali moralne sile v narodu za velika dela. Pomen svetovnih vseučilišč se ne meri po tem, koliko so vzgojila inteligence, ampak po tem, koliko so rodila genialnih idej, ki so preobrazile svet. Skoro vsako svetovno važno dejanje v svetovni zgodovini, vsak korak naprej v človeški kulturi ima prve početke v glavah velikih mislecev. Takih profesorjev na pravniški fakulteti bi rabili in zaradi teh bi potrebovali fakultete, ne toliko zaradi vzgoje inteligence.

Tu je treba rešiti dvoje vprašanj. Prvo vprašanje, kaj bi bilo, če bi dobili slovensko fakulteto brez takih mož, če bi imela naša fakulteta sicer dobre profesorje, pa tudi nič več kot profesorje. Na vseh vseučiliščih je bilo vedno in je še sedaj mnogo profesorjev, ki so samo učitelji, ki ne morejo dati mladini niti globokih idej, niti vzbuditi in okrepiti v njej moralnih sil. Za narod so brez posebnega pomena in zgodovina jih pokrije s plaščem pozabe, dasi so vršili nalogo kot učitelji. Če bi dobil naš narod fakulteto s takimi učitelji, se mi zdi, da to ne bi bila nobena pridobitev, ampak celo škoda. Vseučilišče bi bilo sredi malenkostnih razmer, učni pripomočki v primeri z drugimi vseučilišči slabi in sinovi premožnejših slojev bi šli študirat in si razširiti obzorje v tujino, domača pravniška fakulteta bi bila

fakulteta druge vrste, v primeri z drugimi manj vredna, fakulteta za reveže. Razredna razlika bi se pokazala tudi tu. In ker je veliko vprašanje naše politične in gospodarske moči, ali bi ravno po domači ceni univerzi precej pomnoženi pravniški naraščaj dobil kruha in službe, bi ta razlika ostala tudi v življenju. Za odličnejša mesta bi se kmalu zahteval doktorat tuje univerze, absolventje domače fakultete bi iskali mest kot občinski tajniki. Nujno bi jim bilo svetovati, da se v prostem času uče posojilničarstva in orglanja.

Slovenska pravniška fakulteta bo zahtevala od prvih profesorjev res sijajne kvalifikacije, sicer je njen uspeh silno problematičen. Dostikrat se v tem oziru pričakuje rešitev od državnih in drugih javnih podpor in ustanov. To se mi zdi preoptimistično. V nas samih iščimo rešitve.

Drugo vprašanje je, ali niso mogoče taki možje tudi brez fakultete. Konstatiramo lahko, da se je pravniška literatura slovenska zadnje čase razširila in poglobila. Posebno naši državnopravni in upravnopravni problemi so potrebni motrenja s slovanskega, z jugoslovanskega stališča. Ravno tu se kaže slabost nemških profesorjev na avstrijskih vseučiliščih. Dejanski položaj in vprašanje ohranitve nemške premoči jim dostikrat diktira stališče ali ovira in moti perspektivo. Mlada slovenska pravniška literatura kaže prehod zanimanju od privatnega k javnemu pravu in naraščanje v intenziteti. To je veselo znamenje. Od tu se bliža rešitev naše pravniške fakultete. Nezmisel je fakulteta, dokler nimamo sposobnih moči.

Naloga pravništva naše struje je v tem pogledu jasna.

Visokošolski vestnik

Razmere pri »Podpornem društvu za slovenske visokošolce na Dunaju«. Radikalci simulirajo v zadnji »Omladini« — kot se vidi, v imenu vseh drugih, ki capljajo za njimi — napeto razmerje med »Podpornim društvom« in seboj, da bi tako več izsilili zase iz njega. Pa menda ne bo tako hudo . . . Pesek v oči javnosti! Glavni krivci pri stvari smo seveda mi, ki se nismo slepo pokorili njihovim naredbam. Pa da ne bo samo tem gospodom dovoljeno pisariti o »Podpornem društvu«!

Leta že je delil odbor »Podpornega društva« tako, da je redno vabil k svojim sejам po enega zastopnika dijaških društev v svrhu informacij in medsebojne kontrole prošenj. Ta pametni modus pa naenkrat ni bil všeč sitnežem. »Podporno društvo« je sprejelo lansko jesen poizkusno misel — ali jo je

predlagal zastopnik »Slovenije« ali kak njim preprijazen odbornik, je vseeno — da se ustanovi dijaški komité, ki bi presojal sam zase dijaške prošnje. Hoteli so nam na ta način napredni dijaki sami deliti kruh po milosti in nemilosti ter odvezati glavni odbor te tako težavne in duhamorne naloge. Ker so spravili vse drugo dijaštvo brez nas na noge, je bilo od prvega početka očitno, da se gre za akcijo proti »klerikalcem«, kot sedaj »Omladina« tudi čisto neženirano povdarja. Če se posreči, so si mislili, prav, če pa ne, jih razvpijemo za egoiste, nepoštenjake v javnosti, pri »Podpornem društvu« pa jih spravimo še bolj v nemilost. To je dokazal zlasti shod v budjeviški pivnici, kjer so v ta namen organizirali celo »neorganizljive« divjake. Vse skupaj je bilo samo nov poskus, kako bi nas iz »Podpornega društva« izrinili; saj so zvesti nasledniki svojih starejšin, katerih egoizem je tako žalostno proslul po celi domovini, da se smatrajo te njih manire že za tradicionalne.

Kljub temu se je naš zastopnik udeležil prve seje pododbora (ne dveh, kakor ste si »v najlepšem sporazumljenju« izmislili!), pa se je prepričal, da je stvar nevzdržljiva. Sestava komiteja je bila krivična, sedela sta v njem vrhutega dva prosilca (načelo, da to ne gre, je pripoznano), pravila niso bila stalna, še manj so se nam dala pismeno. Kako bi bila pa ta reč izgledala šele čez kaj časa, ko bi se bila ustalila in bi se bili gospodje čutili sigurne, si lahko vsakdo sam naslika. Našim pritožbam bi se bili potem lahko na tihem smejali. — Kontrola zato ni bila čisto nič boljša; kako pač, ko je sam predsednik povedal na glas, da ne verjame razen ene nobeni prošnji . . . Kolika žalitev!

Gospodje si vsled tega, kakor je bilo videti, neizogibnega dejstva, niso dolgo belili glave, da so le lahko klasificirali prosilce, koliko ima kdo dobiti; saj se tako ve, kdo več rabi in kdo je bolj potreben, tudi če se prošnjam ne verjame: »klerikalec« gotovo ne! Da, da, po svoji volji bi bili radi določali podpore in si tako uzurpirali vpliv na revno dijaštvo. Glavni odbor bi si seveda ne smel lastiti več kake posebne odločilne moči, če ne bi bilc koj zopet napeto razmierje in pa na dijaštvo bi se nič ne oziral. Res, tisti minoritetni votum si je morala izmisliti silno otročja glava, ki se ji menda sanja, da mora imeti dijaštvo, če je lačno, že tudi svoj parlament, da dobi podpore. Parlament bi se radi šli, seveda, ko bi jim kdo držal! Pa so nas imeli za tako brihtne, da se bomo usedli takim megalomanije polnim igračajem!

Značilno dovolj, da je odbor »Podpornega društva« moral dati naši tozadevni spomenici prav in rešiti prošnje tudi brez

najvišjega potrdila komitejevega. Zdrav razum je za enkrat zmagal. Za blamažo sevé naj se »Podporno društvo« zahvali radikalcem, katerim se je dalo tako speljati na led. Saj nas vendar niste imeli za tako inferiorne, kakor lahko čitate trikrat na dan po liberalnih časopisih, da bi ne imeli nič več samozavesti? Da se bomo pred hudim pogledom, pred nemilo besedo poskrili? Kako naivno!

Ker nas »Podporno društvo« ni moglo odkloniti, so se čutili naprednjaki užaljene ter popustili pododbor. I zakaj pa, če ste imeli tako nesebično veselje ž njim? Saj bi bil lahko veliko koristil, če bi bil vzel kontrolo pri pravem koncu, mi pa smo bili celo pripravljeni razstaviti vam svoje prošnje za par dni na ogled; le da bi nam bili vi določali podpore, se nam je zdelo nekoliko obilo. V intenciji podpornikov gotovo ni bilo, da bi prosilcem pregrizli vsak grizljaj, ki ga imajo dobiti, nevoščljivi ljudje! Saj so še tako razmere pri razdeljevanju podpor za nas uprav mučne. Obregovanja ob nas noče biti konec in naš zastopnik je menda kamen spodtike. In vse to radi tistih 10 do 12 naših fantov, ki še prosijo doli; kdor le količkaj more, si skuša pomagati drugače. Pa saj to je zanje ravno prav. Čas je, da že enkrat povemo to očitno, da si ne bo »Slovenija« izvolila še kaj zanjo tako zaslužnih častnih članov. Ne ravno da bi zavidali . . . — Potem se bodo pa še zgražali, da hočemo mi »Podporno društvo« uničiti. Par radikalnih objestnežev, ki hočejo povsod svoj nos imeti in peljati veliko besedo, primerno poučite, naj se ne izdajajo celi javnosti za glavna trobila »Podpornega društva«, pa bo boljše. Tako pa ni čuda, če društven ugled pada; za take »revne otroke« pa kdo bi dajal?

Nazadnje pravijo radikanci, da se bodo zopet podali v »Podporno društvo« in da bodo neusmiljeno kontrolirali naše prosilce. Aha, sedaj jih boste pa lahko, tudi brez komiteja. Poprej pa trdite, da uspešna kontrola razen v pododboru ni mogoča, da bi v njem »zastopniki bolj samostojno in odkritosrčno izpovedovali svoja mnenja in se pomenili o potrebi vsakega dijaka«, »da bi dijaki začeli bolj rigorozno zahtevati resnične podatke od klerikalnega zastopnika, ki vendar pozna materialno stanje svojih somišljenikov in da bi prišle na razgovor razne skrivne klerikalne podpore« itd. Kako nesramno! — Sicer pa dovolj slabo izpričevalo, če ste se bali foruma gospodov odbornikov. Sevé, če bi se vam bil pa le kdo smejal! Boste pa sedaj bolj korajžni, kaj ne? No, vendar. Saj smo vedeli, da ste le preponižni!

Mi smo pa že mislili, da ste se namenili oropati, kot tako vneti zagovorniki širšega sodelovanja dijaštva s svojim posto-

panjem isto dijaštvo sploh vsakega sodelovanja pri razdeljevanju podpor, ker se niste hoteli več udeleževati sej odbora, nas pa odbor ravno zavoljo vaše kaprice ni več povabil, da bi ne bilo še več »napetega razmerja«. Gotovo, vi bi ne bili zato nič na škodi, zakaj so pa častni člani na svetu! Kajti čudno se nam zdi, po kakšni pravici da odbor ni maral zadnjič našega zastopnika k odborovi seji — kako, da je »Omladina« o tem tako natančno poučena? — kot je bil dosedaj običaj. Kaj briga to nas, če se naprednjakom ne zljubi hoditi k sejam? To je njihova stvar; kako pridemo mi do tega, da bi bili zaradi njihove jezice prikrajšani? Naj bi društvo ne nasedalo več radikalnim težnjam v nadi, da bomo mi k temu molčali!

Češko katoliško dijaštvo gre krepko naprej. Imelo je letošnje počitnice dva velika sestanka na Češkem v Kraljevem Gradcu in na Moravi v Kromerizu, kjer je rešilo celo vrsto važnih vprašanj, organiziralo je celo vrsto lepih skupnih počitniških izletov, priredilo tekom velikih počitnic štiri duhovne vaje zlasti za višje razrede srednjih šol: v Pragi, v Kraljevem Gradcu, na Velehradu in v Brnu. Vseh posameznih nastopov nam ni moč naštetih. Začeli so tudi snovati lastna podporna društva ter so dosegli s praškim že lepih uspehov. Da so se udeležili evharističnega kongresa na Dunaju ter našega jugoslovanskega sestanka v Ljubljani, je že znano. Videti je, da so zrastle nasprotnikom že čez glavo, i kar se tiče trdnosti visokošolskih društev in moči srednješolskih organizacij. Zlasti pa jim je izborna urejevana »Studentská Hlídka« z aktualnimi članki, obširnimi informacijami in lepim literarnim »Jitrom« lahko v ponos. Kdo je bolj vesel tega kot mi!

L. S.

Laško katoliško dijaštvo. (Stud. Hl. IV. 9.) Stanje italijanskega dijaštva splošno ni najboljše. Brezverski duh, ki veje v javnosti, se ne kaže nič manj po šolah, zato je moralni niveau pri dijakih hudo padel. Za izboljšanje tega stanja se trudijo salezijanski zavodi, nekaj marijanskih kongregacij ter središče kat. dijaštva: »Federazione Universitaria Cattolica Italiana«. Tu se osredotočuje tudi njihovo glavno socialno delo.

Zveza sama obstoja faktično šele od leta 1896., dasi se je že prej večkrat mislilo nanjo in so ekzistirala že nekatera posamezna društva. Bila je sprva le sekcija odbora za kat. shode; zato se kaže njen uspeh prva leta le na živahni udeležbi na kat. shodih v Milanu in Ferrari. Prvi predsednik je bil baron de Matteis in prvi časopis »Vita Nova«. Po letu 1900 je nastopila nekaka prehodna doba, ki se je končala s tem, da se je postavila Zveza na lastne noge, da je ustanovila nov list »Studium«, ki izhaja še sedaj, in da je postala neposredno društvo, ne le Zveza

drugih že obstoječih podružnic. Važen je bil v tem smislu sestanek v Milanu leta 1906. kot prvi samostojni shod katoliškega italijanskega dijaštva. Od tedaj se je zavzel za društvo zlasti dr. Gian. Domenico Pini, ki še sedaj žrtvuje zanje vse moči, od tedaj se kaže vedno bolj tudi zanimanje za socialno delo.

Na drugem shodu v Rimu leta 1909., kjer se začena zadnja doba razvoja, so zopet uvedli zistem podružnic ter dali svojemu časopisu od predsedstva različno uredništvo. Nato se kaže redno delovanje pri centrali po rednih vsakoletnih shodih in podružnic po trdnem in določnem programu, ki ga prej niso imela. Društva so se postavila na moderno podlago; redni sestanki, predavanja, studij, skupno versko življenje pod vodstvom duh. asistenta. Zadnji čas se je zlasti začelo poudarjati znanstveno delo in posebič zanimanje za sociologijo. In iz tega je sledilo tudi živo podrobno organizatorično in izobraževalno delo med ljudstvom.

Tudi na univerzah samih so kat. akad. društva napredovala. Njihova zavednost se stalno veča in njihov vpliv je blagodejen na vse strani. Podkrepiti versko zavest in življenje, izpopolniti se v znanstvu, delati prej ko mogoče za kulturno povzdignjenje ljudstva; to so si postavili za cilj.

Da končno tudi na skrb za srednješolce niso pozabili, je jasno. Tudi tu so ustanovili društva z istim namenom: povzdiga morale in izobrazbe. Tako je upati, da bo njihov naraščaj stalno rastel. — Leta 1910 je štela Federacija 19 akademičnih društev in posredno 10 srednješolskih, katera slednja so pa pravzaprav priklopljena Kat. mladinski zvezi.

L. S.

Špansko katoliško dijaštvo. (Gl. Stud. Hl. IV. 10.) Katoliški dijaki vseh španskih univerz so začeli nastopati proti vedno rastočemu liberalno-brezbožnemu duhu po šolah. Izročili so oster tozadeven protest naučnemu ministru in zahtevali obenem, da naj se odstranijo vsi profesorji, ki ovirajo delovanje cerkve, ker ravnaajo proti državnim osnovnim zakonom.

L. S.

Liga za moralno vzgojo. (Prad. IV. 4.) V Parizu je ustanovila nedavno tega mala četa ljudi pod vodstvom pastorja Wagnerja »Liga za moralno vzgojo«, da bi na ta način povzdignili v Franciji moralno silo in voljo. Fakt sam na sebi je kaj žalostna priča sedanjih francoskih razmer; vzrok visoka stopnja demoralizacije. Na drugi strani je v toliko razveseljiv, ker kaže, da so se tudi tam začeli zavedati potrebe po reformi. Koliko uspehov bo pa »Liga« imela, je seveda drugo vprašanje. Zakaj moralna vzgoja, utrditev značajev se ne doseže potom umetnega prisiljenega moralizovanja in — kar je glavno — temelj

je čisto zgrešen. Namesto da bi postavili to delo na podlago krščanske vere, jo še celo pobijajo. Čudni pojmi! L. S.

Razno. »Prąd« je otvoril enketo o vzrokih padanja narodne zavesti poljske mladine, zlasti dijaške. — Češko napredno dijaštvo misli, da bo z ustanovitvijo »Zveze Zvez« (praške, dunajske in brnske) kaj na boljšem. Če odštejemo enega predsednika in malo več protiklerikalnega boja, se s tem na stvari ne izpremeni ničesar. — Ruščine se Nemci vsled ministrske naredbe na nemških gimnazijah in realkah na Poznanjskem, v Šleziji in v Vzhodni Prusiji prav pridno uče. Dasi se poučuje kot neobvezen predmet, se je vendar priglasilo mnogo dijakov. Pač bolje razumejo važnost slovanskih jezikov kot pri nas. — V Varšavi se je ustanovil odbor Židov, ki hoče uresničiti projekt nekega židovskega zdravnika istotam, da se namreč ustanovi v Palestini židovsko vseučilišče.

Srednješolski vestnik

Abiturijentski sestanek v Kamniku. Naši slov. katol.-nar. abiturijenti so priredili letos dne 28. julija svoj sestanek v Kamniku. Že v soboto 27. julija popoldne se je zbralo v »Kamniškem domu« mnogo abiturijentov in drugega dijaštva. Istega dne zvečer se je vršil ravnotam pozdravni večer, katerega se je udeležilo tudi odlično kamniško meščanstvo, med njimi veleč. g. deželni poslanec in dekan Ivan Lavrenčič ter gospod župan dr. Dereani. Predsedniki naših akademičnih društev so pozdravljali abiturijente kot svoje nove tovariše na akademičnih tleh ter so jih vabili v slovenska katoliška akademična društva »Danica«, »Zarja« in »Dan«. V srce segajoč je bil tudi nagovor tov. Ježa, predsednika »Slovenske dijaške zveze«, ki nam je pokazal pot v bodočnost in opominjal, da svoje katoliško prepričanje branimo vsak čas in proti vsem nasprotnikom. Po pozdravih se je razvila neprisiljena zabava pod zelenim carovanjem tov. starešine »Zarje« Puntarja. — V nedeljo dopoldne ob 8. uri se je pripeljalo iz vseh krajev še veliko dijaštva. Na kolodvoru se je vršil sprejem. V imenu občine je pozdravil v Kamniku zborujoče abiturijente g. podžupan Grašek, v imenu društva »Kamnik« g. Jerič ter v imenu Orlov g. Maier. Nato je odkorakalo vse dijaštvo v župno cerkev, kjer je propovedoval in bral sveto mašo g. kaplan Zevnik. Po cerkvenem opravilu se je pričelo zborovanje, katerega se je udeležilo poleg zbranega dijaštva tudi mnogo občinstva iz Kamnika in Ljubljane. Predsednik pripravljalnega odbora otvori zborovanje in pozdravi

odlične goste, nakar se vrši volitev predsedstva. Predsednikom se izvoli tov. abit. Ivan Stanovnik, ki poda besedo prvemu referentu tov. Vinko Tavčarju, kateri referira o temi »Katoliško-narodno dijaštvo in njegov poklic«. V temeljito sestavljenem referatu je naslikal tov. predavatelj naloge in polje, kjer čaka delo našega dijaštva. Drugi je referiral tov. Ivan Stanovnik »Katoliško-narodno dijaštvo in ljudstvo«. Poudarjal je zlasti, da moramo vse svoje moči posvetiti ljudstvu, iz katerega smo izšli ter se udeleževati izobraževalnega dela na kulturnem, političnem in gospodarskem polju. Tretji referat tov. Narte Velikonje »Katoliško-narodno dijaštvo in umetnost« je izpopolnil prva dva in ju zaključil v harmonijo. Našemu ljudstvu je treba ljudskih, katoliških umetnikov, je bil refren njegovih moških besed. Zborovanje je počastil prevzvišeni g. knezoškof ljubljanski, ki je izrazil svoje veselje nad tem, ko vidi, da se pod katoliškim praporom združuje vedno več mladih dijaških čet. Na predsednikovo prošnjo je podelil prevzvišeni zbranemu dijaštvu svoj nadpastirski blagoslov. — Popoldne ob štirih so uprizorili abiturijenti v »Kamniškem domu« Fr. S. Finžgarjevo igro »Naši kri«, ki je napolnila do zadnjega kotička prostorno društvene dvorano tako, da je moralo mnogo občinstva oditi, ker ni bilo več prostora. Po igri se je vršil na vrtu hotela »Krištof« komerz kat.-nar. abiturijentov. Predsednik abiturijentov otvori komerz in prečita brzojavne pozdrave, med katerimi je bila z velikanskim navdušenjem sprejeta brzojavka našega dež. glavarja dr. Iv. Šusteršiča, ki kliče našim abiturijentom: »Naprej, naprej mlada napredna katoliška garda, v boj za pravice slovenskega ljudstva.« — Naš letošnji abiturijentski sestanek je imel namen, čim najtesneje združiti vse naše dijaštvo in je polagal posebno važnost na razvoj naših idej med srednješolskim dijaštvom. Abiturijenti so jemali slovo od svojih tovarišev srednješolcev ter poudarjali, da jih bo od njih pač ločilo veliko mesto in stopnja šole, a najtesneje jih bo zmeraj družilo katoliško prepričanje in bodo radi pohiteli v njihovo sredo, da jih z nasvetom in moško besedo utrdijo na potu v boju za katoliška načela in pravice slovenskega ljudstva. Tudi srednješolci naj jim ostanejo zvesti in skupno delujmo pod zastavo: Z Bogom za narod!

J. S.

Sestanek naprednih abiturijentov, ki se je vršil dne 15. in 16. septembra v »Mestnem domu« v Ljubljani, je zelo klaverno izpadel. Cele počitnice so pisarili po liberalnih listih in vabili napredno mladino k združitvi. Značilno je zanje, da so prikriivali imena referatov in se pri vabilih z njimi niso upali na dan. Dopise so zahtevali na »poste restante«. Za pripravljalni odbor

ni dal nihče svojega imena. Sestanka se je udeležilo vsega skupaj okoli 40 oseb, med katerimi je všteti par gospodičen in profesor dr. Ilešič. Sklep sklepov je bilo razočaranje nad desorganizacijo slovenskega naprednega dijaštva. J. S.

Goriška gimnazija se odlikuje pred vsemi drugimi avstrijskimi srednješolskimi zavodi po svojem visokem številu učencev. 1200 dijakov obiskuje goriško gimnazijo. Prvi razred ima sedem paralelk, tri slovenske, tri laške in eno nemško. Na zavodu poučuje 50 učnih moči. J. Ž.

Obletnica Slomškove smrti. Dne 24. septembra t. l. je minulo 60 let, odkar je umrl naš prvi slovenski pedagog škof A. M. Slomšek. Slovenski narod se je častno spominjal te obletnice. Na mnogih srednjih šolah so se vršile Slomškove slavnosti, ki pričajo, kolik je duh Slomškov in kako še živi med današnjo srednješolsko mladino. J. Ž.

Srednje šole v Srbiji. (Stud. Hl. IV. 10.) Vseh srednjih šol na Srbskem je 43, in sicer 28 moških, 15 ženskih. Gimnazije so vse realne, zavodov z grščino in latinščino ni. Mnogo jih ima le po štiri ali šest razredov. Realko imajo Srbi le eno, v Belemgradu, in to z osmimi razredi. V šol. l. 1910/11 je bilo na srbskih srednjih šolah 10.292 dijakov in 2736 dijakinj. Po štirih razredih je prestopna skušnja za višjo, po osmih pa kakor pri nas matura. Latinski se začne poučevati v tretji, francoski ali grški v peti, ruski v sedmi šoli. Za telovadbo primanjkuje učiteljev. Prihodnje leto se uvede koedukacija, odpravi pa sprejemni izpit ter šolnina. Vsaka srednja šola ima sedaj svojega zdravnika, ki predava o zdravilstvu ter zdravi revne učence zastonj. L. S.

Mariborska gimnazija. Preteklo šolsko leto je bilo na tem zavodu 16 razredov s 557 rednimi dijaki, 12 privatistinjami in 1 privatistom: skupno 570 učencev. Slovencev 337, Nemcev 233. Klasifikacija je pokazala srednje dobre rezultate; odličnjakov je 83, z dobrim uspehom je končalo 363, splošno sposobnih je 26 in nesposobnih 61, 37 učencev mora delati jeseni ponavljalni izpit.

Goriški srednješolci so priredili v mesecu juniju dvakrat Jurčič-Česnovno igro »Domen«. Kakor so poročali časopisi, je bil uspeh jako povoljen. Dijaki so lahko ponosni na svojo prireditvev. »Dijaška kuhinja« se pa veseli lepega dobitka. Tako je prav. Zakaj se drugod ne dovoli, da bi se prirejale veselice v korist dijaštvu?

V Zagrebu bodo osnovali katoliško gimnazijo za zagrebško, djakovsko in vrhbosansko škofijo, podobno zavodom sv. Stanislava v št. Vidu pri Ljubljani. Namen gimnazije bo vzgajati mladeniče, ki se žele posvetiti duhovskemu stanu. Nadškof

dr. Posilović je daroval v to svrhu pol milijona kron; če se doseže popoln sporazum, se bo zavod otvoril najbrž že jeseni.

J. Ž.

Novi brambni zakon. Dne 5. julija 1912 je sankcioniral cesar novi brambni zakon, ki je v marsičem spremenil tudi določbe glede enoletnega prostovoljstva in bo zato tudi dijaštvo zanimal. Najvažnejša sprememba je pač ta, da enoletni prostovoljci odslej ne bodo več imeli dolžnosti, da postanejo rezervni častniki. Skušnja za rezervnega častnika ob koncu službenega leta odslej ne bo več obligatna, ampak jo bodo delali samo tisti, ki jo bodo hoteli oziroma mogli, ker so že med letom dokazali, da imajo zmožnost in sposobnost za rezervnega častnika. Vsi drugi bodo odšli na stalni dopust s činom, ki so ga baš dosegli, lahko tudi kot infanteristi. Podaljšanje službene dobe za eno leto za kazen se je odpravilo. Na ta način hoče vojna uprava znižati število častniških aspirantov in dobiti res samo zmožne rezervne častnike. Istemu namenu služi tudi omejitev inteligentne skušnje za one, ki so dovršili šest razredov srednje šole v ožjem pomenu besede (realke in gimnazije) ali pa dva letnika kake srednje šole za umetnost, tehniko, obrt, trgovino, nautiko, poljedelstvo in gozdarstvo ali učiteljišča. Delala se bo najbrže pred zgolj vojaško komisijo. Za presojo, ali so dani pogoji za ugodnost enoletnega prostovoljstva, je v novem zakonu skozi in skozi postavljen 1. oktober, dočim je bil doslej merodajen 1. marec. Prostovoljci bodo redno služili na državne stroške, na lastne le na izrecno prošnjo. Učiteljev ne bodo več uvrščali med nadomestne rezervnike, temuč bodo morali vsi služiti kot enoletni prostovoljci v deželni brambi, kjer se bodo zanje ustanovile posebne šole. Službena doba medicincev se je razdelila na tri in devet mesecev. Ker bodo prve tri mesece služili od 1. julija do 30. septembra, bodo prihranili en semester. Onim osebam, ki so dovršili šest razredov gimnazije ali realke ali pa kako nižjo šolo za umetnost, obrt, tehniko, trgovino, poljedelstvo, gozdarstvo, rudarstvo in fužinarstvo, se je prisodila pravica do samo dveletne navadne prezenčne službe. — To so v glavnem reforme novega zakona. Natančnejše podatke prinese naš koledarček za leto 1912/13. Izide prve dni avgusta. Opozarjamo nanj vse one tovariše, ki nameravajo jeseni oditi k vojakom. V njem bodo našli vse važnejše določbe glede prostovoljstva na podlagi novega zakona. —č.

Abditus: Socialni problemi. Slovenska publicistika se je zelo razvila, eseji so dosegli veliko število. Nekdanje čase se je pri nas menda dogajalo, da je kdo slišal lepo izvirno besedo ali krasno primero ali pregovor in je šel in napisal povest samo zato, da je vanjo vpletel odkriti zaklad in ga podal narodu, danes je v navadi pri nekaterih, da, kadar se jim porodi misel, besede vredna, dva stavka dolga, gredo in napišejo ese in ga objavijo. Mislim, da nekateri najpridnejši slovenski kulturni delavci sploh ne ohranijo nobene izvirne misli doma. Misel, ki je pri umetnikih že davno udomačena, da je cvet vedno lepši v razvoju, v nastajanju kot dopolnjen, smo prenesli tudi na publicistiko. Ni več v modi, da bi se vsaka misel izcezilirala in izlikala v podrobnosti, grobo, impresionistično mečejo pisatelji misli na papir, kakor se jim porajajo. Razdeljeni smo v mnogo po ostri samostojnosti hrepenečih struj in zakon narave je tak, da se dolina vidi iz vsakega hriba drugačna zato je sodba o vsakem pojavu pri nas zelo raznovrstna. V prejšnjem času avtoritet ni bilo tako.

Abditus je svoje eseje iz »Naših Zapiskov« izdal v posebni knjigi, menda zato, ker »so napravili v naši javnosti nekaj prahu«. Naša kritika ga je pohvalila, da so njegova naziranja našim zelo blizu, »Omladina« mu pravi, da bi bila njegova izvajanja čisto brez škode ostala shranjena v njegovi miznici doma, tudi »Ljubljanski Zvon« ni zadovoljen z njim. Splošnega priznanja ni dosegel nikjer.

V knjigi se najde marsikaka zdrava misel, gotovo bo čitatelju, ki se za predmet zanima, veliko stvari že znanih. Ali naj pisatelj izda svoje misli kot iveri v posameznih golih stavkih? Kar je že znano od drugod, mu je služilo le kot vezilo, ki je z njim povezal »raztresene ude«. Tudi nekoliko iniciative bo našel v knjigi. Za enega ali drugega je tudi užitek, če je principieln nasprotnik v manj ali več stvareh z njim istega mnenja, tudi te vrste užitki so na razpolago pri čitanju te knjige, kdor je željan.

Za dijaško glasilo je zanimiv odstavek »Socializem mladine«. Pisatelj hvali socialno zrelost ogrskega in poljskega akademičnega društva, o slovenskem ima, kar se tiče sedanjosti in preteklosti, slabo sodbo, tolaži se s prihodnostjo. Katol.-narodno dijaštvo gotovo ne zasluži tako slabe sodbe, kolikor dopuščajo razmere, praktično dela na socialnem polju in tudi teoretično zanimanje je precejšnje. Graški in dunajski Slovenci

nam lahko dajo spričevalo. Odstavek, ki ga citiram tu, je bil mogoče pred leti enkrat resničen, sedaj saj za našo strujo ne drži več:

»Pri nas je drugače. Večina našega dijaštva je družabno zelo skromna. Pred socializmom ima tak strah in polaga na dan v tem pogledu toliko neumevanja, da je njegova pasivnost pri praktičnem socialnem delu razumljiva. In kadar bruhne vendar plamen na dan, navadno kmalu tudi ugasne. Naše dijaštvo se namreč vse prerado peča s sklepanjem raznih resolucij v prid te ali one politiške stranke. Od reakcionarstva navadnih politiških strank se odtrgati, se jim dozdeva povsem nemogoče. Dobiš takega nepokvarjenega dijaka, ki je ves solzen za narodni blagostan, in mu poveš, da bi bilo dobro in lepo, ako bi o priliki stopil pred ljudstvo, ne navduševat ga za prazno in žalostno preteklost, temveč poučevat ga o dobrih, koristnih in praktičnih zadevah, bo to dobro razumel. Toda ostal bo pasiven. Nemogoče mu je, se povspeti od misli do dejanja.«

Ali še manj, kar govori v naslednjem odstavku:

»Štafaža (ah, tako žalostna) politiškim strankam, je dijaštvu zgolj v škodo in ne more prinašati nikomur sadu. Za socializem in njegove probleme se velika večna slovenskega dijaštva ne briga. Dasi sinovi malega proletarskega naroda, navadno zaničljivo govore o socializmu in socialnem delu, še predno so prečitali eno knjigo o tem . . .«

Naša vest v tem pogledu je čista. S pavšalnimi sodbami je tako, da nekatere zmerom prav zadenejo, nekaterim zmerom delajo krivico.

Kdor se zanima za tozadevno literaturo, bo vzel knjigo v roko in si napravil lastno sodbo.

Kultura in verstvo

Evharistični kongres. Letošnji evharistični kongres se je vršil v ozkem stiku z dijaštvom, vsled česar je bil zanj velikega pomena. Že pri pripravljalnem osrednjem odboru smo imeli katoliški visokošolci brez razlike narodnosti skupno posvetovanje in svoj dijaški odsek. Šli naj bi bili domačinom, ki pridejo iz domovine in ne poznajo Dunaja, na roko, kolikor bi bilo mogoče. Zato so se morali nekateri naših tovarišev podati na Dunaj mesec dni poprej kakor običajno. Posebni govori za akademike so se vršili v votivnici, katerih se pa slovenski visokošolci niso mogli udeležiti v velikem številu, ker so morali biti med svojimi ljudmi v frančiškanski cerkvi. V sprevedu nismo tvorili svoje skupine. Pač pa so se udeležili Čehi v

obilnem številu -- češka visokošolska skupina -- slavnostnega obhoda. Za nas slovenske akademike je bilo razen lepih in vnesenih govorov, kakršne moremo slišati le še pri ekshortah akademične kongregacije, ki so namenjene edinole visokošolcem, največjega pomena zborovanje slovenske inteligence v nemškem katoliškem rokodelskem društvenem domu. Kot govorniki so nastopali skoro izključno gospodje, ki so bili nek-daj sami aktivni člani akadem. društev oziroma stali z njimi v najožjem stiku, kakor dr. Jankovič, dr. Brejc, dr. Ferjančič i. dr. Prevzvišeni knezoškof ljubljanski je priznal z vnemo, da takih govornikov-laikov še ni slišal. Izrazil se je, da je domovina lahko brez skrbi, dokler naša akademična društva vzgajajo take starejšine in prvoboritelje v domovini. Zlasti dr. Ferjančič je podal nekaj nasvetov iz lastne izkušnje, za katere smo mu bili navzoči »Daničarji«, še aktivni člani, iz srca hvaležni. Evharistični kongres je pokazal, kolikega pomena je shod, na katerem lahko tudi inteligenca dá duška svojemu prepričanju.

M. G.

Proti pornografiji. (Pråd IV. 4.) Boj proti temu zlu narašča. Celo v Franciji že obstojajo društva s tem namenom. Pred kratkim so imele te korporacije kongres proti pornografiji. Udeležba je bila številna, referati temeljiti, oprti na množino materiala, debata jako živahna. Nastopili so jako ostro proti nemorali v literaturi, še bolj pa v podobi. Povdarjalo se je zlasti, da ni zadosti, če se uporabljajo zoper to zlo mehanična sredstva, kakor cenzura, policija itd., temveč cela javnost, vsa družba sama bi morala bojkotirati plodove nemoralne laži-umetnosti, posebno vse vrste nesramnih gledišč. Izdali so tozadevne pozive na občinstvo in javne zastope. Tudi vlade 14 držav so sklenile konvencijo v ta namen, češ kakor je pornografija mednarodna, naj bo tudi obrambna protiutež skupna in enaka. Sicer pa je ta konvencija bolj načelnega značaja ter ne daje specialnih določil.

L. S.

Listnica uredništva

Listnica uredništva. S o t r u d n i k o m: Ker bo izhajala »Zora« točno 20. vsakega meseca, naj blagovolijo naši cenjeni sotrudniki vposlati rokopise najpozneje do 5. vsakega meseca. Kar pride po 5., moramo odložiti za naslednjo številko. S r e d - n j e š o l c e m, ki so nam poslali literarne prispevke: Potrpite, kar je dobrega, pride na vrsto.

LEPOSLOVNA PRILOGA

Narte Velikonja:

Domotožje.

Vso mojo mlado moč je dvom izpil —
nezvest sam sebi kot oblaki v begu
sem cesti se neskončni jaz odkril,
pozdravil okno, ki gorelo v bregu,
skoz noč vabilo vse blesteče v snegu . . .
»Pozdravljeno — pozabljeno!« . . .

In kot nevihta, ki sesa podolje
in v vihri s smrtjo čez dolino gre,
tako zaplakalo sred moje volje —
ostal sem sam — ostalo je srce,
ki samo hoče, toda kaj, ne ve . . .

Si ti spomin? — In s tabo čuvstvo moje,
ki sred polja je z mano govorilo:
»Poslušaj dekle, ki o fantu poje,
poslušaj v noči melodijo milo
in upaj v moč in upaj v svojo silo . . .«
»Pozdravljeno — pozabljeno!« . . .

Ta svetla polja zame ne zorijo —
odtrgan iz objema rodnih njiv,
kjer pesmi fantov pod večer orijo
in klasi šepetajo, govorijo —
poslušam glas tujine: »Sam si kriv! . . .«

A. B.:

Trubadurska.

Šla je mimo, ko skrivnost,
dih pomladnega večera
in za njo je šlo vse polno
skritih misli, tihih sanj
in za njo je šla vsa duša
po svoj dan . . .

Josipina, Josipina,
daj moj dan . . .

Narte Velikonja:

Spomin.

In troje otrok — vsi kot krajcar enaki —
iz sklede zajema . . .

»Ti enkrat, jaz enkrat, ti enkrat —
zdaj jaz dam obema« . . .

Preko poljane nevihta oblake podi
v bliskih kot v morju žarečem —
v breg in čez klanec neznanec podi
v vihri na vrancu penečem . . .

»Premalo.« »„In meni?“« — »Še vzamem!«
»„Še meni!“« —

»Povem pa očetu!«

— Očetu? — »„Saj ata predobri,
saj šli so po svetu“« . . .

Okno narahlo, srebno zapelo je,
meč plameneči je šipo poljubil —
troje otrok ob spominu zdrhtelo je,
krik ves osamljen se v koči izgubil . . .

Narte Velikonja:

Motiv.

Mati, oj mati . . .

Fantje na vasi z zvonovi trkljajo,
svetle zastave na mlajih vihrajo —

Mati, mati,
kaj vse čutim,
ne povem ti,
kaj vse slutim,
zdaj priznati
še ne smem ti . . .

Pokajo biči veselo na cesti,
vozijo fantje, glej, balo nevesti,
mlada nevesta presrečna vsa gre . . .

Mati, oj mati, težko je med brati,
bolno je moje srce . . .

Rožmarin
ovenel je,
nagelj tudi
ocvetel je,
zadnji slavec
že odpel je:
koplji grob,
mene, mati,
v njem ukaži
pokopati . . .

Tesno je, mati, med rodnimi brati:
vriskanje v polju, čuj, fantje veseli,
svatje pred hišo ti bodo pripeli,
vriskajo, peljejo ženina — brata,
mlada nevesta je — ljubica zlata,
moje nezvesto dekle . . .

Narte Velikonja:

Tebi.

Kod si hodil, otrok moj,
ti kraljica sanj pekočih,
v solnčnem smehu carujočih,
otrok moj? . . .

droben žarek v plahi dlani
se izgubil je srebrn,
v tajni želji, neizdani
koprne po luči mrl . . .

Plahe grudi, plahe dlani,
v duši solnce, v srcu maj,
sladka pesem na poljani —
v pesmi sladek tvoj smehlaj . . .

Kod si hodil, otrok moj,
da stopinje zapeljane
komaj našle pot nazaj,
k tebi se vrnile vdane,
ko je prišel maj? . . .

Blagoslov čez njive lega,
kmet na polje gre orat,
in radost vso dalj preprega,
v dušo tisoč ciljev sega:
pojdi z mano, srček zlat . . .

Solnca, luči in moči
pri nemoči so iskale —
čuvstva vetru so predale
brez namena in smeri . . .

Pojdi z mano: klic neznani
v hipu večnost je zazrl;
pojdi v polje: v razorani
brazdi klije tisoč zrn,

Kod si hodil, otrok moj,
da te sanja ni objela,
ko je duša koprnela,
otrok moj? . . .

Josip Lovrenčič:

Spomin.

Večerno solnce je pozdravilo oranže
in je pred nama v dalji poljubilo Adrijo v slovo
in njeni vali so od tam se priigrali do obrežja —
in takrat, takrat bilo blizu nama je nebo:

Mladosti svoje hrepenenje tvojim ustnam sem zaupal
in ž njim oči preseče tvoje sem zaprl
in bilo mi je — ah beseda je zamrla:
ž njo rad v trenutku mlade sreče bi umrl . . .

Večer je spet . . . A solnca ni, da bi pozdravljalo oranže
in poljubilo Adrijo, ki peni se in divje valovi,
in jaz sem sam in v to samoto dolgo
spomin na te cveti in hrepenenje krvavi! . . .

Narte Velikonja:

Utrip blaznih hipov.

Ali si sebe že sam kdaj iskal? —
Kakor da zvezda išče svoj svit,
žar svoj prek teme razlit . . .
Nisi li trepetal? . . .

Svetla bodočnost — Bog te varuj! —
Kaj si? — Za toplo besedo te dam! —
Toplo besedo — sam, tako sam —
dete na prsih — jo bom pestoval,
z lastno krvjo jo bom negoval —
sam, tako sam . . .

Dalja neskončna! — Kakor sred sanje
razkrivaš ti svoje kraljestvo sladko! —
Kdo te doseže kdaj? — V veke brezdanje
klici pekoči skoz temo pojo . . .

Takrat sem sebe iskal in tehtal,
bratje, pa lučko prižgal —
pôgled s plamenom se zadnjim boril
in bolesti molčal . . .

Josip Lovrenčič:

Jesen.

Na pusti ravni pasejo se razkuštrane ovce neme megle,
ob drevvju zbirajo se in grmičju in obirajo poslednje liste,
pastir jim je razposajen veter.

In jim žvižga:

Napasi se čreda, napasi,
dolg čas me objema na ravni,
ne morem se tu do krvi razigrati!
Čez gozde vas peljem, kjer favni
domujejo
in moja mati — nebrzdana prostost, se klati
in divje čeri vzdihujejo:
prihaja jim ura, ko z mrzlo rokó
jih razgalim
in ž njimi se moško pošalim
in se jina nasmejem v slovo — hohoooo! —

In ko mu je dosti dolgega časa pri čredi, zažvižga: naprej!
In megle se gnetejo mimo grmičja in trgajo se mimo vej:

jančke kotijo,
a nimajo časa, da jih podojijo
in dajo moči jim in dajo življenja
na dolgo, dolgo pot trenutnega trpljenja.
Pastirju ni mar: Jaz sem vihar,
moj žvižg je: vkazujem!

Svet pomni naj, kdaj jaz potujem in svatbo praznujem!

Megle se plazijo v goró — oblaki jih pozdravljajo z višave:
o zdrave, neme hčerke planjave,
sestrice, zdrave!

K nam, k nam! Kaj bi pritlikavim ljudem se vile okrog nog,
k nam, k nam! v višinah naših tu kraljuje Bog!
Škrlatni plašč smo mu, ko se blestita milost in ljubezen mu v očeh
in našo moč nadene, ko gre k sodbi, da kaznuje greh,
besedo svojo nam zaupa, kaadr se maščuje
in z nami biče svoji jezi brže kakor misel kuje — —

In vetru kličejo: Poženi, brat, poženi naših sester leno čredo,
ostreči treba prvo volno kmalu, veš, naj z nami gredo! —

Zažvižga, zavriska pastir in zapoje
in megle že brate pozdravljajo svoje.

Gozdovi ječijo, hreščijo ob žvižgu in vrisku in pesni
in čakajo konca in upajo solnca,
da z medlimi žarki jim bajiti začne o vesni.

Izživel se je veter in vničen odšel, da počije.

Gozdovi zaman na nebo pričakujejo zlatega solnčnega kebra,
da bi se s stoterimi žarki — nogami čez nje pomikal
in se jim brenče kot v julijskih dnevih dobrikal.
Zaril se je v volno oblakov in se trdovratno zapredel
in misli: Moj Bog, saj tako bi nič novega reči ne vedel!
Naj se dolgočasijo, v sklepkih naj gibajo rebra
in se omagujejo s kratkimi dnevi in dolgo nočjo,
da v marcu mogočno mi zopet v pozdrav zapojó! —

Na bele čeri, ki iztezajo na široko svoje lakti
(drevje bi rade objele, ga nase prižele in skrile svoj stas)
se vsedla je jata gavranov črnih ko misel pregrešna in kraka
zamolklo lakoto in dolg čas
in zime čaka.

Od hriba do hriba je mir. Zdaj zdaj pa volna izpod neba zamegli! ...

Alojzij Remec:

Domovina.

Tam dolinice in grički
se lepo menjujejo,
mnogi, mnogi te možički
mesto mož srečujejo.

K zvezdam segal si v tujini,
prišel palček boš domov,
kdor te sreča — brž izgini
v žep filistrski njegov!

Stanko Majcen:

Tujina.

Kri naših mater cvete v nas,
očetov naših rajna volja,
in kamor pade ti obraz,
tujina makova so polja.

Devojka to cvetičje gleda,
ramen boječa simetrija
ti zazveni na srcu — i seveda,
skoz okno si jo srečal tam, Tobija.

In zbor ljudi, višnjevomoder,
s prestola se ti nagne blag:
»Kako si zdrav še, čil in boder,
pa saj izdavna bil si tak.«

Vonj kruha te omami, brata,
korak globoko tone v klet,
od zunaj noč zapahne vrata
in gostoljubno se nasmehne kmet.

Alojzij Remec:

Spomin.

(Prijatelju Venceslavu Belè.)

Dva paglavca — še veš — strmè čez plot
otroške sreče gledala sva v svet,
ki je kot paradiž še ne preklet
očesu mlademu sijal povsod.

Učilna bela ... Očka tvoj je v njej
učenčke lasal — tudi naju dveh —
prijatelj moj, nikar se mi ne smej —:
še zdaj se toži mi po tistih dneh.

»Srce je žalostno ...« je žvižgal kos
pod oknom v kletki še tedaj, tedaj,
ko sem nemaren ves in droben, bos,
še ignoriral svoj »življenja maj«.

Zdaj veva vse: življenje je težkó
in svet že davno ni več paradiž,
čez marsikaj sva naredila križ
in marsikdaj srce je žalostno.

Stanko Majcen:

Apoteoza.

Čez trikrat tri dežele gre srce,
čez trikrat tri dežele sije žarko
in domovina v svojem snu ne ve,
da ni polarna zvezda, da je Marko.

Čez trg je šel in se ozrl je jarko
in že je hrbet tonil za gore
in že je plašč zvihral, kot da je barko
od brega sunil veter v svet, v morje.

In zdaj stoji na nebu tam; zaboden
se zdi na firmament, tak krvaveč,
tak ozko puščajoč tok bolečine.

Njegova luč se lije ko povoden
od brega pa do brega, koprneč...
V snu zibljejo se vali domovine.

Savin Rusmir:

V jutru.

Čez širno plan
prijaznih polj
sem hodil sam.
In v srcu bil je
tih pokoj,
v očeh odseval
sreče soj...

In cvetke k meni
glavice
so dvigale
iz travice,
in mi v pozdrav
dehtele so:
Oj, danes te
vesele smo!« —

In klasi so ustavili
me in lepo pozdravili:
»Aj, danes si
kot preroben,
in zdi se nam,
da snoči te
uspaval res je
sreče sen...«

In dalje šel,
sem čez polje...
Prebival v srcu
je pokoj,
v očeh je tihi
seval mir —
in tajno sreča
šla z menoj...

P. A.:

Sklep v težki uri.

Zruvala z gredic bom cvetje,
ves zatrla rožmarin,
naj še v vrtu mojem rase,
kot v življenju sam pelin.

Alojzij Remec:

Sam si . . .

Greš skoz življenje in se boriš
z drugimi, s sabo,
vriskaš v radosti, v bridkosti ihtiš,
večno blešči kot meč se nad tabo:
sam si . . .

Duša ti — ranjena školjka — rodi
biser ljubavi.
Komu ga dal boš? — Sovraštvu ljudi . . . —
Smeš boš slišal v brezvezdni daljavi:
sam si . . .

Takrat, prijatelj, ne obupaj,
krepko se bori,
dasi se zdel sam sebi boš tuj,
svetilo bo kakor kres ti na gori:
sam si . . .

Alojzij Remec:

Jesenski sonet.

Po hosti že kostanji rumenijo,
potrkaj bukev — polh zagodrnja,
po klancih voz za vozom ropota,
gorice vse s trgači se smeji.

Ti praviš, draga, da sem z ironijo
izbičal vso lepoto iz srca,
da sem se ves pokmetil in . . . no, da,
da nič ne bo več z mojo poezijo.

Neumnost, draga . . . Saj je čas . . . Dovolj,
li naj ti zdaj o parkih mestnih pojem,
figure kvasim o življenja boli?

Saj je še čas . . . Tedaj bo vse po tvojem,
ko v medlem ognju sanjal bo salon
in vsaka neresnica bo poklon.

Bezugs Bewirkung einer Einzahlung mittels Erlagschein ist derselbe in allen
Teilen dem Vordrucke entsprechend auszufüllen und sodann mit dem Betrage der
Einzahlung bei einem Postamte zu überreichen.

Die Ausfüllung kann mit Linde, durch Druck oder mittels Schreibmaschine
folgen. Als Datum muß vom Einleger stets der Tag der tatsächlichen Einzahlung
angegeben werden.

Der Postbeamte vollzieht den Empfangschein und stellt ihn nach erfolgter
Trennung vom Erlagschein dem Überbringer als Bestätigung über die gemachte
Einzahlung zurück. Der Erlagschein und Buchungsschein wird an das Postsparkassen-
amt gesendet.

Scheine, auf welchen Radierungen, Durchstreichungen oder Abänderungen
von welcher Art in dem vorgedruckten Texte oder in dem Betragsanzeige vorkommen,
werden von den Postämtern nicht angenommen. Ebenso werden undeutlich ausgefüllte,
mit Beschriftungen oder gerissene Erlagscheine zurückgewiesen.

Da se opravi plačilo s pomočjo položnice mora se ta poslednja
skupaj primerno v vseh treh delih izpolniti in oddati potem na pošti z
iznoskom vred, kotorega se hoče vložiti.

Položnica se izpolni s črnilom, s tiskom ali pa s pisalnim strojem.
Datum mora položnik postaviti vsakega dan, kotorega je plačilo v istini
opravljeno bilo.

Poštni uradnik opravi prejemnico šele potem, ko jo je od
položnice oddelil, vrne prinoscu kot potrdilo napravljenega vloaga.
Položnica in vpisnica se pošljeta poštno-hranilniščnemu uradu.

Položnice, na kojih je opaziti strugotine, prečrtanja ali kakoršne
druga spremembe v predtiskanem tekstu ali v pripisanem iznosku, se od
poštne uradov ne sprejemljejo. Isto tako se vračajo nerazločno napisane,
slovo pomazane ali raztrgane položnice.

Der Buchungschein verbleibt beim Postbankkassen-Amt. In diesem Sinne angebrachte schriftliche Mitteilungen gelangen daher nicht zur Kenntniss der Kontoinhaber.

Vpisnica ostane v poštno-hraniliščnem uradu. Inetnik računa tedaj ne izvé písmenih priobčíl, ki se pristavijo na tem prostoru.

Raum zu schriftlichen Mitteilungen
an den Kontoinhaber gegen Aufklebung einer 5 h-Brandmarke.

Prostor za dopis
računolmetniku, ako se prilepi pisemska marka za 5 h.
